

تأثیر سرمایه فکری بر عملکرد مالی بانک مسکن از طریق نقش حاکمیت شرکتی

ابوالفضل داوری^{۱*}

هدی داوری^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۳/۰۱ تاریخ چاپ: ۱۴۰۰/۰۴/۰۸

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی تاثیر تاثیر سرمایه فکری بر عملکرد مالی بانک مسکن از طریق نقش حاکمیت شرکتی می پردازد. روش تحقیق مورد استفاده از نوع توصیفی، پیمایشی و همبستگی می باشد. همچنین جامعه آماری تحقیق حاضر شامل، کلیه مدیران شعبات مرکزی بانک مسکن در شهر تهران می باشند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۱۰۵ نفر تعیین گردید و روش نمونه گیری پژوهش حاضر تصادفی ساده می باشد. داده های تحقیق با روش کتابخانه ای و میدانی گردآوری شده و ابزار مورد استفاده پرسشنامه بوده است. روایی ابزار تحقیق با استفاده نظریه از صاحب نظران و متخصصان مورد تایید قرار گرفت و پایایی تحقیق ۰,۸۸۱ تایید شد. داده ها نیز با بهره مندی از مدل معادلات ساختاری با نرم افزار SMARTPLS تحلیل شدند. نتایج حاکی از آن است که سرمایه فکری بر عملکرد مالی و حاکمیت شرکتی تاثیر معناداری داشته است. همچنین تاثیر حاکمیت شرکتی بر عملکرد مالی مثبت بوده است. همچنین نتیجه فرضیه میانجی نشان میدهد متغیر حاکمیت شرکتی با ضریب تاثیر ۰,۲۰۹ رابطه ی بین متغیر سرمایه فکری و عملکرد مالی بانک را به طور معنی داری میانجی گری (افزایشی) میکند. در نتیجه فرضیه مورد نظر تایید می شود.

واژگان کلیدی

سرمایه فکری، عملکرد مالی، حاکمیت شرکتی، بانک مسکن

^۱ کارشناسی ارشد، گروه مدیریت اجرایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد دماوند، ایران (Davari58a@yahoo.com)

^۲ کارشناسی ارشد، گروه مدیریت بازرگانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، ایران (Davari.69h@gmail.com)

مقدمه

محققان بسیاری معتقدند بهبود عملکرد مالی شرکتها در گرو پشتیبانی تیم مدیران ارشد شرکتها در جهت رشد منابع فکری و ایجاد راهکارهای مبتنی بر نوآوری و سرمایه فکری می باشد (باسیم وهمکاران؛ ۲۰۱۷)؛ و بدون استراتژی سازمانی مناسب برای نوآوری و سرمایه فکری سازمان، بهبود عملکرد و قابلیت های نوآورانه امکانپذیر نخواهد بود؛ زیرا استراتژی مناسب سازمانی تمایل شرکت به درگیر شدن و حمایت از ایده های نوین، پدید های نوظهور، فرایندهای خلاقانه و توجه ویژه به مشتری، شایستگی ها، تجربه ها و مهارت های انسانی، استعداد و دانش ضمنی موجود در ذهن افراد در سازمان ها را که ممکن است منجر به محصولات، خدمات و فرایندهای فناورانه جدید شوند را منعکس می کند. (دیما وهمکاران، ۲۰۱۶) سرمایه فکری شامل تمام منابعی از سازمان است که ارزش سازمان و همچنین شایستگی سازمان را بالا می برد. پس این نشان می دهد که مدیریت سرمایه فکری به شکلی موثر و کارآمد، ارزش و عملکرد مالی سازمان را افزایش خواهد داد. (کمالیان وهمکاران، ۱۳۹۱) پس می توان نتیجه گرفت که موفقیت روزافزون و بهره وری شرکت یا سازمان مرهون توجه به دانش و سرمایه فکری است. با شناخت ماهیت، مدل و روش های سنجش، اندازه گیری و ارزش گذاری سرمایه فکری، امکان طرح ریزی و بهینه سازی و کنترل و نظارت مستمر بر آن در شرکتها و سازمانها مهیا خواهد شد (پیندو، ۲۰۱۶)

باین حال، سازمانها برای بهبود عملکرد و مقابله با رقبا، باید دارای مزایای رقابتی باشند. چرا که عملکرد مالی برتر که هدف تمامی سازمانها می باشد از مزیت رقابتی آنها ناشی می شود. در سالهای اخیر، مزیت رقابتی در مرکز بحث استراتژی های رقابتی قرار گرفته است و بحث های زیادی درباره مزیت رقابتی مطرح شده است (پیرمحمدی، ۱۳۹۴) این در حالی است که محیط کسب و کار مبتنی بر دانش، نیازمند رویکردی است که دارائی های ناملموس جدید سازمانی مثل دانش و شایستگی های منابع انسانی، نوآوری، روابط با مشتری، فرهنگ سازمانی، سیستم ها، ساختار سازمانی و غیره را دربرگیرد. در این میان، نظریه سرمایه فکری توجه روزافزون محققان دانشگاهی و دست اندرکاران سازمانی را به خود جلب کرده است. همچنین، در ادبیات سرمایه فکری اگرچه موضوع رابطه سرمایه فکری با عملکرد کسب و کار مورد بررسی و مطالعه قرار گرفته است. بنابراین مدیران نیاز دارند که بتوانند اثر تلاش های مدیریت را بر عملکرد مالی خود اندازه گیری کند (پیرسون وهمکاران، ۲۰۱۵) به علاوه، سرمایه فکری یک رفتار استراتژیک است اجازه ارائه ایده های جدید را داده و خود نیز به دنبال چنین ایده هایی است. سازمانهای هایی که توجه بیشتری به سرمایه فکری خود دارند در پاسخ به محیط و توسعه قابلیت های جدید موفق تر هستند و این منجر به ایجاد مزیت رقابتی و عملکرد برتر مالی برای آنها می شود. (جونز وهمکاران، ۲۰۱۱) با این حال، نتایج حاصل از تحقیقات مختلف بیانگر آن است که مقوله سرمایه فکری به صورت علمی در سازمانهای خدماتی و مالی دنبال نمی شود و کاستی هایی از قبیل کمبود اطلاعات روزآمد در مورد خواسته ها و گرایشات مشتریان، فقدان برنامه ریزی استراتژیک در جهت رقابت داخلی، کاهش کیفیت خدمات، ضعف تبلیغات، ضعف مدیریت و خلا برنامه ریزی برای شناسایی کارکنان خلاق و... در مطالعات انجام شده به چشم می خورد (وانگ وهمکاران، ۲۰۱۶).

درین این فاکتورها، نحوه تصمیم گیری درباره تأمین مالی سازمانها می تواند بر توسعه عملکرد مالی اثر گذار باشد. این تأثیر را می توان از دیدگاه های مختلف مورد بحث قرارداد. (باسیم وهمکاران؛ ۲۰۱۷). یکی از تئوری ها که می تواند تصمیم گیری درباره سطح عملکرد مالی را تحت تأثیر قرار دهد، تئوری حاکمیت شرکتی است. تئوری حاکمیت شرکتی

به دنبال بررسی ساختار توزیع قدرت در درون واحد تجاری و افراد برون سازمانی است. در نهایت استفاده از این تئوری زمینه را برای پاسخگویی و شفاف سازی اطلاعات را فراهم می کند. سیستم حاکمیت شرکتی به عنوان مکانیزم نظارتی و اعمال کنترل رفتارهای مالی و مدیریتی تلقی میگردد و این سیستم ها هماهنگ با نظام حقوقی و فرهنگی هر شرکت (سازمان) تدوین میگردد و سازوکارهای آن با توجه به این شرایط تدوین میگردد. اگر این اجزا و ساز و کارها به درستی اعمال شود موضوع نظارت و کنترل به درستی تحقق می یابد، بانک ها به دلیل سیستم های اقتصادی که در آنها فعالند با مشکلات و موانعی در سطح انجام امور تجاری خود مواجهند که وظیفه حاکمیت شرکتی در این تنگنا خود را نشان می دهد و با چنین مشکلاتی دست و پنجه نرم می کند و سعی در رفع آنها دارد.

در این بین، با بررسی عملکرد مالی بانک تجارت می توان شاهد روند پر نوسان و بحث برانگیز این بخش، طی چندسال گذشته بود و این در حالی است که کارشناسان پتانسیل گسترش فرایندهای سرمایه فکری بانک مذکور را از لحاظ عملکرد بهتر، بیشتر از این می دانند؛ بنابراین نبود راهکارهای لازم برای ارتقای سرمایه فکری در موسسات مالی و خدماتی از جمله بانکها، مسئله ای است که باید توجه ویژه ای به آن داشت، زیرا آنچه این بانکها باید به آن توجه کنند افزایش و بهبود سرمایه فکری سازمان و درجهت پویایی عملکرد مالی است. با این حال، سرمایه فکری به طور خودکار منجر به بهبود عملکرد مالی بهتر نمی شوند بلکه نیازمند برخی توانمندی ها و منابع می باشند که در راستای سرمایه فکری عمل نمایند؛ بنابراین نیاز به برخی متغیرهای تعدیل کننده جهت میانجی گری بین رابطه سرمایه فکری و عملکرد مالی می باشد. از سوی دیگر، یکی از ضعف های سازمانی که امروزه توجه پژوهشگران و صاحب نظران رفتار سازمانی را به خود جلب کرده است، کاهش توجه به حاکمیت شرکتی است. به دنبال این اهمیت، انتظار می رود که نگرش جدیدی را در مدیران بانک تجارت در انجام کسب و کارشان ایجاد کند تا زمینه انجام کارآمد و اثربخش فعالیتهای تجاریشان فراهم شود و بدین ترتیب یاری دهنده ای خواهد بود تا بتوان در دنیای سریع و رقابتی امروز در دایره رقابت و یا حداقل حفظ موقعیت باقی ماند این پژوهش به ارزیابی تاثیر سرمایه فکری از طریق حاکمیت شرکتی چه تاثیری بر عملکرد مالی بانک مسکن دارد؟

۲. ادبیات تحقیق

واژه سرمایه فکری ابتدا به وسیله «جان کنت گالبریس» به کار برده شد. در این تعریف "اقدام فکری" چیزی فراتر از مفهوم تفکر به عنوان "تفکر محض" است. به کارگیری این نگرش به این معناست که احتمالاً سرمایه فکری پویاتر از شکل ثابت سرمایه است. بحث سرمایه فکری و رابطه آن با عملکرد شرکتها، تحقیقات مختلفی انجام شده است (دستگیر، ۱۳۹۳). یکی از آنها مطالعه ای است که توسط بونتیس با هدف بررسی سه جزء سرمایه فکری یعنی سرمایه مشتری، سرمایه ساختاری و سرمایه انسانی در بخش خدماتی و غیرخدماتی در مالزی انجام شده است. این بررسی نشان می دهد که سرمایه ساختاری تاثیر بیشتری بر عملکرد هر دو صنعت دارد. اگر چه تاثیر سرمایه انسانی نیز در هر دو صنعت با اهمیت بوده، اما تاثیر آن بر شرکت های غیرخدماتی بیشتر از شرکت های خدماتی بوده است (اودینسون^۱، ۱۹۹۶) و ویلیامز (۲۰۰۰) رابطه بین عملکرد سرمایه فکری و شفافیت عملکردهای شرکتها را مورد بررسی قرار دادند؛ اما یافته های وی رابطه منظمی میان این دو یافت نکرد، اگر چه در سطوح بالای سرمایه فکری به نظر می رسد که کاهش زیادی در میزان شفافیت سرمایه فکری به وجود آمده است. از دیدگاه اندیشمندان، سرمایه های فکری یکی از مهم ترین مزایای رقابتی سازمانها به شمار می آیند. شواهد زیادی وجود دارند که بیان می کنند سرمایه های فکری تأثیر مثبتی بر عملکرد سازمان دارند. (غیوری، ۱۳۹۱)

¹ Edvinsson

در سال‌های اخیر، مفهوم حاکمیت شرکتی به عنوان یک جنبه اصلی و پویای تجارت تبدیل شده است و در اقتصاد امروز توجه به آن به طور تصاعدی رو به افزایش است و پیشرفت‌های متعددی در خصوص نحوه اعمال حق حاکمیت شرکتی در سطح جهانی صورت گرفته است (جوانمرد، ۱۳۹۲). بطوریکه سازمان‌های بین‌المللی مانند سازمان توسعه اقتصادی^۱ استانداردهای قابل قبول بین‌المللی را در این مورد فراهم می‌کنند. در آمریکا این نتیجه در سطوح تحصیلی دانشگاهی و بریتانیا همچنان مورد تدریس واقع می‌گردد و به تبع آن نیز سازمان‌ها به تقویت سیستم‌های حاکمیت شرکتی خود بطور مستمر ادامه می‌دهند (اندرسون، ۲۰۱۰) و به سهامداران و روابط آن‌ها، میزان و سطح پاسخگویی، بهبود عملکرد هیأت مدیره، حساب‌رسان و سیستم‌های حسابداری و کنترل داخلی، بصورت ویژه توجه می‌شود و همواره بدنبال روش‌هایی هستند که شرکت‌ها با این روش‌ها بهتر کنترل و اداره شوند. وجود یک نظام حاکمیت شرکتی نیرومند و مستحکم در شرکت‌ها، رفتار فرصت طلبانه و سودجویانه مدیران را محدودتر می‌کند و عامل مهمی در کاهش تمایل مدیران برای مدیریت سود می‌باشد (فیروز و همکاران، ۲۰۱۷)؛ بنابراین کیفیت و ویژگی قابل اعتماد بودن گزارشگری مالی بهبود خواهد یافت. حاکمیت شرکتی بر توسعه بازارهای مالی اثرگذار است و همچنین تأثیر قابل ملاحظه‌ای بر شیوه‌های تخصیص منابع خواهد گذاشت. همچنین از طریق افزایش پویایی سرمایه و جهانی سازی، چارچوب ارزشمندی را ارائه می‌نماید که می‌تواند عملکرد اقتصادی و رقابت صنعتی را در کشورهای عضو سازمان همکاری توسعه اقتصادی افزایش دهد (اندرسون، ۲۰۱۰).

از آنجا که وجود سیستم حاکمیت شرکتی مناسب می‌تواند بانکها را در جلب اعتماد سرمایه گذاران و تشویق آنها به سرمایه گذاری کمک کند و اجرای این اصول در سطح شرکت طبق تحقیقات تجربی انجام شده باعث بهبود عملکرد مالی و افزایش ارزش ساختار اقتصادی می‌شود، لذا هر چه در جهت بررسی فوائد رعایت این اصول و تجزیه و تحلیل آن کوشش شود، با توجه به اهمیتی که در افزایش کارایی بازار سرمایه دارد، باز هم کم است. در حقیقت تلاش‌های صورت گرفته در جهت روشن ساختن اهمیت مبحث حاکمیت شرکتی می‌تواند به گسترش فرهنگ شفاف سازی مالی و اقتصادی و رفتار حرفه‌ای و اخلاقی منتهی شود (باسیم و همکاران؛ ۲۰۱۷)؛ بنابراین شناخت درست رابطه بین مولفه‌های حاکمیت شرکتی و عملکرد مالی و اقتصادی در بانک مالی می‌تواند ما را به سمت درک پیش نیازها در ساختار مالی بانک یاری رساند. البته قدر مسلم قضاوت در مورد نقشی که ابعاد حاکمیت شرکتی می‌تواند در بهبود سازماندهی اقتصادی و افزایش عملکرد مالی داشته باشد نیازمند مطالعه نظری و تجربی بسیاری است که در این راستا هنوز مطالعات بسیار اندک می‌باشد. در این رابطه تلاش شده است که ارتباط بین حاکمیت شرکتی با عملکرد مالی و اقتصادی در بانک ملی ایران را مورد بررسی قرار دهیم. شیوه‌های خوب حاکمیت شرکتی در کاهش ریسک برای سرمایه گذاران، جذب سرمایه برای سرمایه گذاری و بهبود عملکرد شرکت مهم است. پژوهشگران به طور معمول تکامل حاکمیت شرکتی را از نظر تغییر در رابطه بین مالکیت و کنترل توصیف می‌کنند (تامر، ۲۰۱۵). در سال‌های اخیر، مفهوم حاکمیت شرکتی به عنوان یک جنبه اصلی و پویای تجارت تبدیل شده است و در اقتصاد امروز توجه به آن به طور تصاعدی رو به افزایش است و پیشرفت‌های متعددی در خصوص نحوه اعمال حق حاکمیت شرکتی در سطح جهانی صورت گرفته است (ابوگی و اوتیکو، ۲۰۱۰)

¹ Economic Development Organizations (EDO)

² Aboagye and Otiaku

بطوریکه سازمان‌های بین‌المللی مانند سازمان توسعه اقتصادی^۱ استانداردهای قابل قبول بین‌المللی را در این مورد فراهم می‌کنند. (اسماعیل زاده وهمکاران، ۱۳۸۹).

در همین راستا غفوری وهمکاران (۱۳۹۹) بررسی ارتباط بین سرمایه فکری با عملکرد مالی بر اساس نقش میانجی اشتراک دانش پرداخته است. نتایج تحلیل مسیر نشان داد ابعاد سرمایه فکری ارتباط معناداری با اشتراک دانش دارد ولی ابعاد سرمایه فکری ارتباط معناداری با عملکرد مالی نداشت. همچنین اشتراک دانش ارتباط معناداری با عملکرد مالی شرکت مورد مطالعه دارد.

فرازمند وهمکاران (۱۳۹۸) نیز در بررسی اثر سرمایه فکری بر پیشینه سازی عملکرد مالی بنگاه‌های وابسته نفتی در بورس اوراق بهادار تهران نشان می‌دهد که رابطه بین ارزش دفتری نرمال بنگاه، با ارزش نرمال بازاری بنگاه مثبت است. در حالی که رابطه درآمدهای اعلامی با ارزش بازاری بنگاه، منفی است. به علاوه، رابطه بین هزینه‌های ایجاد سرمایه فکری با ارزش بازاری بنگاه، مثبت است. ضمن آن که هزینه‌های ایجاد سرمایه فکری بر ارزش بازاری بنگاه تاثیر مثبت دارد. نتایج مدل عملکرد بنگاه نشان می‌دهد رابطه بین سرمایه فکری و عملکرد بنگاه‌های وابسته نفتی در بورس اوراق بهادار تهران مثبت است.

محفوظی وهمکاران (۱۳۹۵) در تحقیقی به بررسی رابطه بین حاکمیت شرکتی و عملکرد مؤسسات مالی در ایران پرداختند نتایج این پژوهش بطور خلاصه حاکی از وجود ارتباط معکوس و معنادار بین حاکمیت شرکتی کیفیت حسابرسی با عملکرد مؤسسات مالی نسبت تسهیلات غیر جاری به کل دارایی‌ها بادر نظر گرفتن نسبت سود قبل از مالیات و ذخیره مطالبات به کل دارایی‌ها می‌باشد درحالیکه نتایج پژوهش ارتباط معنادار بین حاکمیت شرکتی کمیته حسابرسی با عملکرد مؤسسات مالی نسبت تسهیلات غیر جاری به کل دارایی‌ها و حاکمیت شرکتی کیفیت حسابرسی با عملکرد مؤسسات مالی بازده حقوق صاحبان سهام و حاکمیت شرکتی کمیته حسابرسی با عملکرد مؤسسات مالی بازده حقوق صاحبان سهام بادر نظر گرفتن نسبت سود قبل از مالیات و ذخیره مطالبات به کل دارایی‌ها را تایید نمی‌کند.

جوآن وهمکاران (۲۰۲۱) به ارزیابی رابطه بین سرمایه فکری و عملکرد مالی در نهادهای بانکی فهرست شده کلمبیا پرداخته است. جزیه و تحلیل نشان می‌دهد که ارتباط بین سرمایه فکری، عملکرد مالی و ارزش شرکت متفاوت است، بنابراین یک روند همگن را نمی‌توان شناسایی کرد. این یکی از اولین تحقیقات تحقیقاتی در کلمبیا است که به بررسی وقوع یا تأثیر عملکرد سرمایه فکری، عملکرد مالی و بازار بخش بانکی در بلند مدت می‌پردازد.

جردی وهمکاران (۲۰۱۸) حاکمیت شرکتی و عملکرد مالی: نقش مالکیت و ساختار هیات‌مدیره را مورد بررسی قرار داد. این مطالعه به بررسی چگونگی ارتباط ساختار مالکیت و حاکمیت شرکتی با عملکرد مالی شرکت‌ها می‌پردازد. داده‌های پنل مورد استفاده در این مطالعه شامل ۱۲۰۷ شرکت از ۵۹ کشور در ۱۹ بخش برای دوره ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۵ بود. این مطالعه دو نقش اصلی را ایفا می‌کند. اول، تکنیک‌های تجربی چندگانه به کار رفته در این مطالعه یک رویکرد گسترده‌تر را برای تجزیه و تحلیل تجربی عملکرد مالی ارائه می‌دهند. دوم، این مطالعه به درک ما از نقش حاکمیت شرکتی و مالکیت در عملکرد مالی شرکت‌ها کمک می‌کند.

تامر (۲۰۱۵) در تحقیقی به بررسی تأثیر حاکمیت شرکتی بر عملکرد مالی و بحران مالی در کشور مصر پرداخته است. نتایج پژوهش نشان دهنده اثر منفی و معنادار استقلال هیات‌مدیره و اندازه هیات‌مدیره بر افزایش احتمال بحران مالی می‌باشد و

¹ Economic Development Organizations (EDO)

همچنین نتایج پژوهش نشان می دهد که پاداش مدیران اجرایی و دوگانگی مسولیت مدیر عامل بدون تأثیر بر عملکرد مالی ها می باشد.

با توجه به مبانی نظری، فرضیات پژوهش به شرح زیر تدوین شده است:

۱. سرمایه فکری بر عملکرد مالی تاثیر معناداری دارد
۲. سرمایه فکری بر حاکمیت شرکتي تاثیر معناداری دارد
۳. حاکمیت شرکتي بر عملکرد مالی تاثیر معناداری دارد
۴. سرمایه فکری از طریق حاکمیت شرکتي بر عملکرد مالی تاثیر دارد.

۳. مدل مفهومی پژوهش

شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق: جوآن وهمکاران (۲۰۲۱)

۴. روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر بر اساس هدف از دسته پژوهش های کاربردی محسوب میشود و از نظر گردآوری داده ها، از نوع پژوهش های پیمایشی به شمار می رود. ساختار این پژوهش بر اساس مدل معادلات ساختاری طرح ریزی شده است. بنابراین، از روش حداقل مربعات جزئی (PLS) برای تجزیه و تحلیل داده ها استفاده شده است؛ زیرا نخست اینکه روش یادشده به پیش فرض هایی همچون توزیع نرمال معرف های مشاهده شده و حجم بالای نمونه ها متکی نیست؛ و دوم اینکه به گفته چاین (۱۹۹۸)، از این روش برای مقاصد پی شیبینی و اکتشاف روابط محتمل استفاده می شود. جامعه آماری تحقیق مشتمل بر ۱۰۵ نفر از بانک مسکن بوده که به روش نمونه گیری هدفمند مورد بررسی قرار گرفتند؛ و داده های حاصل از پرسشنامه گردآوری شده است. سنجش و اندازگیری متغیرها توزیع و برنامه های تشویقی از پرسشنامه ای متشکل از ۲۱ سوال بسته با طیف ۵ گانه لیکرت استفاده شده است که طیف آن از بسیار موافقم تا بسیار مخالفم گسترده است.

۵. روش تجزیه و تحلیل داده ها

در این پژوهش از روش حداقل مربعات جزئی (PLS) برای تجزیه و تحلیل داده ها استفاده شده است. زیرا اولاً این روش به پیش فرض های همچون توزیع نرمال معرف های مشاهده شده و حجم بالایی نمونه ها متکی نیست. ثانیاً از این روش برای مقاصد پیش بینی و اکتشاف روابط محتمل استفاده می شود. به عبارت دیگر برخلاف روش های مبتنی بر کواریانس که سعی در سازگاری داده ها با الگوی نظری پژوهش دارند، این روش به دنبال کشف نظریه ای است که در داده ها نهفته است.

۶. یافته‌های پژوهش

یافته‌های این پژوهش در دو دسته کلی تقسیم شده است. دسته اول یافته‌ها به روایی و پایایی سازه‌ها و معرف‌ها و برازش مدل اختصاص دارد که برای این منظور از آزمون الگوی اندازه‌گیری شامل بررسی اعتبار (همسانی درونی) و روایی (روایی واگرا) استفاده شده است. برای بررسی اعتبار سازه‌ها از سه ملاک پیشنهاد شده توسط فرنل و لارکر که شامل: (۱) اعتبار ترکیبی (۲) متوسط واریانس استخراج شده و (۳) اعتبار هر یک از گویه‌ها استفاده شده است (هوشنگی و همکاران، ۲۰۱۶). برای بررسی اعتبار ترکیبی هر یک از سازه‌ها از ضریب دیلون-گلدشتاین (PC) و آلفای کرونباخ استفاده شده است. ضریب دیلون گلدشتاین و آلفای کرونباخ برای همه سازه‌ها به ترتیب بیشتر از ۰/۸۵۷ و ۰/۷۵۴ است که از حداقل مقدار ۰/۷ لازم بیشتر است. همچنین مقدار متوسط واریانس استخراج شده برای همه سازه‌ها بیشتر از ۰/۵۵۸ است که از حداقل مقدار ۰/۵ لازم بیشتر است. جدول (۱) مقادیر اعتبار ترکیبی، آلفای کرونباخ و متوسط واریانس استخراج شده برای هر سازه را نشان می‌دهد.

جدول ۱: نتایج بررسی اعتبار متغیرها

متغیر	ضریب ترکیبی	آلفای کرونباخ	متوسط واریانس استخراج شده
سرمایه فکری	0.859787	0.754635	0.672102
حاکمیت شرکتی	0.883174	0.838281	0.562566
عملکرد مالی	0.887280	0.840744	0.612627

بار عاملی گویه‌ها نیز در جدول شماره (۲) نشان داده شده است (اعداد هایلایت شده). در روش حداقل مربعات جزئی برای پایایی معرف‌ها، بار عاملی برای هر معرف باید بیشتر از ۰/۶ باشد. اکثریت متغیرها دارای بار عاملی بالاتر از مقدار حداقلی ۰/۶ بیشتر هستند و فقط دو تا از معرف‌ها (EMC1, ER5) دارای بار عاملی کمتر از ۰/۶ هست که با توجه به قاعده باید و متوسط واریانس استخراج شده سازه‌های آن‌ها (که بالاتر از ۰/۵ است) می‌توان این معرف‌ها را نیز حفظ نمود (هوشنگی و همکاران، ۲۰۱۶).

جدول ۳: ماتریس همبستگی و جذر متوسط واریانس استخراج شده مدل اصلی

متغیر	سرمایه فکری	حاکمیت شرکتی	عملکرد مالی
سرمایه فکری	0.819818		
حاکمیت شرکتی	0.539175	0.750044	
عملکرد مالی	0.654925	0.607220	0.782705

در مدلسازی معادلات ساختاری به کمک روش حداقل مربعات جزئی از شاخصی به نام نیکویی برازش (GOF) برای بررسی برازش مدل استفاده می‌شود. این شاخص هر دو مدل اندازه‌گیری و ساختاری را مدنظر قرار می‌دهد و به عنوان معیاری برای سنجش عملکرد کلی مدل به کار می‌رود. حدود این شاخص بین صفر و یک بوده و وتزلس و همکاران (۲۰۰۹) سه مقدار ۰، ۰، ۱، ۰، ۲۵ و ۰، ۳۶ را به ترتیب به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای GOF معرفی نمودند. همانطور که در جدول شماره ۴ قابل مشاهده است مقدار GOF برابر با ۰، ۴۸۸ است که بیانگر آن است برازش مدل کلی به صورت قوی تایید می‌شود.

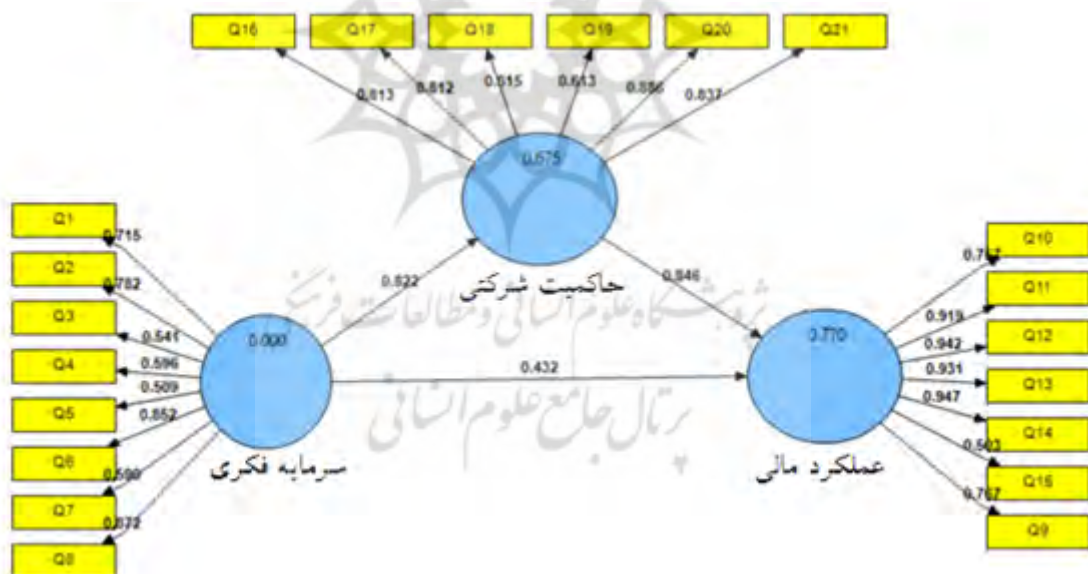
جدول ۴ برآزش مدل

متغیر	ضریب اشتراکی	ضریب تعیین	GOF
سرمایه فکری	0.672102	0.453171	۰,۴۸۸
حاکمیت شرکتی	0.562566	0.201731	
عملکرد مالی	0.612627	0.619272	
متوسط	۰,۶۰۹	۰,۳۹۱	

دسته دوم یافته‌های این پژوهش به آزمون الگوی ساختاری و فرضیه‌های پژوهش اختصاص دارد که برای این منظور از ضریب مسیر و ضریب تعیین که به وسیله الگوریتم حداقل مربعات جزئی و با نرم افزار اسمارت پی ال اس به دست آمده است. ضریب مسیر سهم هر یک از متغیرهای پیش‌بین در تبیین واریانس متغیر ملاک را نشان می‌دهد (فضلی و امین‌افشار، ۱۳۹۵). برای محاسبه مقدار آماره T از الگوریتم بوت استرپ با ۵۰۰ زیر نمونه استفاده شده است.

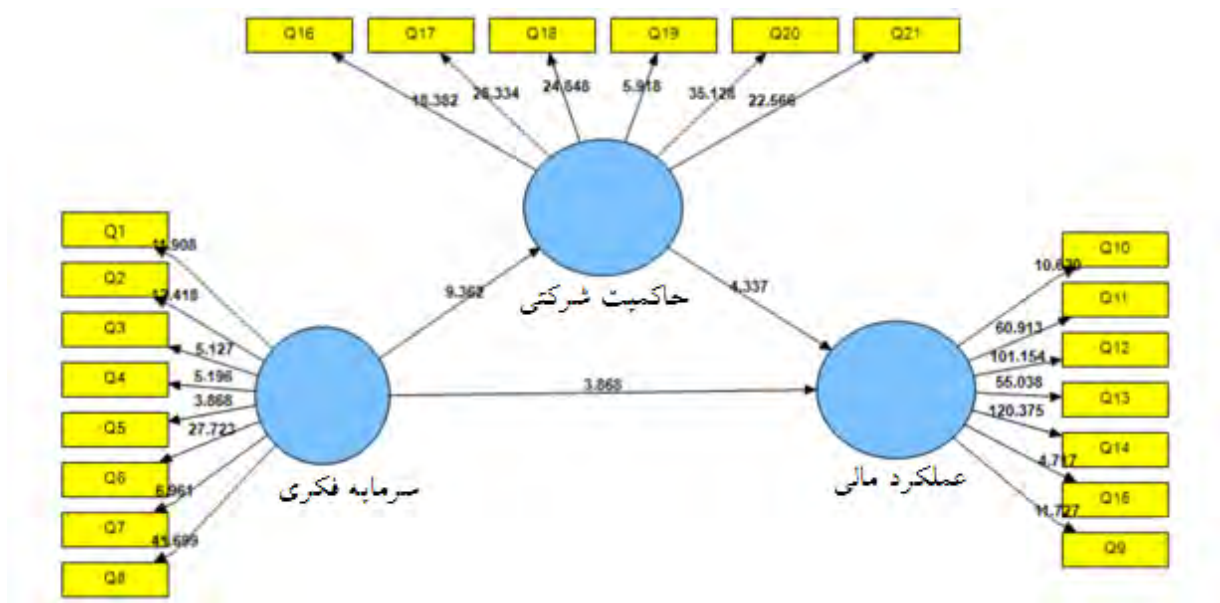
بررسی فرضیات

دسته دوم یافته‌های این پژوهش به آزمون الگوی ساختاری و فرضیه‌های پژوهش اختصاص دارد که برای این منظور از ضریب مسیر و ضریب تعیین که به وسیله الگوریتم حداقل مربعات جزئی و با نرم افزار اسمارت پی ال اس به دست آمده است. ضریب مسیر سهم هر یک از متغیرهای پیش‌بین در تبیین واریانس متغیر ملاک را نشان می‌دهد. برای محاسبه مقدار آماره T از الگوریتم بوت استرپ با ۵۰۰ زیر نمونه استفاده شده است. شکل ۲ آماره T برای حالت معناداری و شکل ۳ مدل نهایی پژوهش در حال تخمین ضرایب مسیر می‌باشد.

شکل ۲. مدل ساختاری تحقیق در حالت استاندارد

شکل ۳. مدل ساختاری تحقیق در حالت معناداری

مقدار ضرایب مسیر و آماره تی به همراه نتیجه فرضیه‌ها در جدول شماره (۵) ارائه شده است. لازم به ذکر است اشکال خروجی نرم افزار در ضمیمه مقاله قابل مشاهده است.

جدول ۵: نتایج آزمون فرضیات

نتیجه	آماره تی	ضریب مسیر	متغیرها
تایید	۵,۲۹۸	۰,۴۴۹	H1: سرمایه فکری بر عملکرد مالی تاثیر معناداری دارد
تایید	۴,۳۰۷	۰,۴۵۱	H2: سرمایه فکری بر حاکمیت شرکتی تاثیر معناداری دارد
تایید	۲,۶۰۰	۰,۳۳۳	H3: حاکمیت شرکتی بر عملکرد مالی تاثیر معناداری دارد
تایید	۲,۱۹۱	۰,۲۲۱	H4: سرمایه فکری از طریق حاکمیت شرکتی بر عملکرد مالی تاثیر دارد.

۷. نتیجه گیری و بحث

در این پژوهش تاثیر سرمایه فکری بر عملکرد مالی از طریق حاکمیت شرکتی با استفاده از معادلات ساختاری، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت که نتایج نشان دهنده تاثیر مثبت و وجود ارتباط بین سرمایه فکری با عملکرد مالی بودند. از طرفی، بر اساس پژوهش های متعدد، پذیرفته شده است که بانکهایی با سطوح بالای توسعه حاکمیت شرکتی احتمالاً از رقبا خود موفق تر خواهند بود. با توجه به نتایج پژوهش پیشنهاد می گردد:

برای تقویت سرمایه انسانی، ارتقای سطح شایستگی، ظرفیت یادگیری، دانش و مهارت و تجربه اندوزی از طریق آموزش و همچنین بهره مندی از افراد باتجربه و حتی بکارگیری مجدد افراد بازنشسته به عنوان مربی مدنظر قرار گیرد. به مدیران پیشنهاد می شود که ضمن حفظ قوتهای خود و تلاش برای بهبود عملکرد مالی سعی کند به روشهای مختلف از جمله استفاده از الگوهای رقابتی رقبا و روشهای مبتنی بر رقابت برون سازمانی آورند و در این راستا، با استفاده از نظرهای صاحب نظران و مشاوران، به مقابله با ضعف های خود در زمینه رقابت پذیری بپردازد. مدیران با در نظر گرفتن منابعی که در

اختیار دارند می‌توانند به تخصیص منابع برای بهبود رقابت پذیری در حوزه سرمایه انسانی و از تخصیص منابع برای شاخص‌هایی که رابطه مثبتی ندارند و یا رابطه شان کمتر است، بپرهیزند.

حاکمیت شرکتی در دیدگاه کلان و فعال خود، باید چشم انداز، مأموریت، اهداف و برنامه‌های سازمان را تدوین و طراحی کند و نقش آینده‌نگر، موضوع محور، معنا ساز، ایجاد کننده و تزریق کننده بینش و مفاهیم نوین و آینده پژوهانه ای در سازمانها داشته باشد. با بررسی شرایط موجود آشکار میشود که یکی از مشکل های اصلی ما در این زمینه نبود نظام کنترل راهبردی در سطح حاکمیت شرکتی است. در این پژوهش تلاش شد تا به این خلأ جدی پاسخ داده شود و از طریق بررسی اسناد و مطالعات کتابخانه‌ای، مفاهیم نوین کنترل راهبردی حاکمیت شرکتی که

باید در نقشها و مسئولیتهای نوین حاکمان سازمانها وجود داشته باشند، معرفی شوند. حاکمیت شرکتی به کنترل جدی و نظام مند رسانهای نیاز دارد. رسانه های کشور باید احساس مسئولیت کرده و به صورتی قویتر از گذشته به نگرانی و پاسداری از حقوق ذینفعان بانکها پردازند. نظام قانونی نیز ابزار قوی دیگری در کنترل راهبردی حاکمیت شرکتی به شمار می‌رود. قوانین پایه کشور نواقص بسیاری دارد که اصلترین آنها قانون تجارت است. قانون گذاران و سیاست گذاران ملی باید به طور جدی بازمهندسی قانون تجارت و قوانین سازمان بورس اوراق بهادار کشور را در دستور کار خود قرار دهند. در وضعیت پیچیده امروزی و در شرایطی که عدم قطعیت بانکها ما بالا است، نمیتوان با ابزارها و روشهای کنترلی قدیمی به اداره حاکمیت شرکتی پرداخت. در این موقعیت نیاز است که حاکمان شرکتی ما از ابزارهای متناسب با شرایط پیچیده استفاده کنند. مشکل اصلی بسیاری از حاکمیت‌های شرکتی این است که از ابزارها و روشهای کنترلی متناسب با شرایط ثابت در موقعیت های پیچیده و متلاطم استفاده میکنند و طبیعی است که در این وضعیت کارایی و بازدهی لازم را نداشته باشند. در این موقعیت، استفاده از تکنیک های آینده پژوهانه، تحلیل حساسیت، ترسیم آینده های متحمل متعدد، مراقبتهای راهبردی به منظور جلوگیری از غافلگیری راهبردی نیاز است. در وضعیتی که همه چیز تحت کنترل ما نیست و خودکنترلی و کنترل درونی میتواند جایگزین عوامل خارجی و بیرونی شود؛ معنا سازی، گفتمان سازی، چشمانداز سازی، رقابت میان عاملی و دیدهبانی محیطی ابزارهای مفید کنترلی حاکمیت شرکتی در بانکها هستند.

محدودیت ها

در تمامی پژوهش هایی که انجام می‌شود، محدودیت ها جزء جدا نشدنی تحقیق هستند. همین محدودیت ها باعث می‌شود که شرایط را برای تحقیقات آتی فراهم می‌سازد. مطمئناً عمده ترین محدودیت هر طرح تحقیقی را می‌توان عدم توانایی تعمیم نتایج تحقیق به سایر جوامع آمار دانست. تحقیق حاضر نیز از این قاعده مستثنی نبوده و نمی‌توان نتایج آن را جز به محل و جامعه آماری این تحقیق تعمیم داد.

منابع

- پیرمحمدی، علی تجات، کونانی، مهرداد و کونانی، صغری (۱۳۹۴) حمایت از سرمایه فکری بعنوان وسیله ای برای ارزیابی عملکرد نوآوری، اولین کنفرانس بین المللی حقوق و توسعه پایدار جامعه مدنی
- دستگیر، محسن، مهدی عرب صالحی، راضیه امین جعفری و حسنعلی اخلاقی. (۱۳۹۳)، "تأثیر سرمایه فکری بر عملکرد مالی شرکت" پژوهش- های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ششم، شماره بیست و یکم از صفحه ۳۶-۱.
- جوانمرد، حبیب اله و مرضیه امینی فر. (۱۳۹۲). «تعیین تاثیر ابعاد سرمایه فکری بر عملکرد مالی و غیر مالی در شرکت گاز»، کنفرانس ملی حسابداری و مدیریت، تهران، مرکز همایش های پژوهشگاه نیرو،

قاسمیه، رحیم و زعیمه نعمت الهی. (۱۳۹۲). "تأثیر سرمایه فکری بر کارایی درآمد در صنعت بانکداری ایران" فصلنامه علمی - پژوهشی کاوش - های مدیریت بازرگانی، سال پنجم، شماره ۱۰، صص ۱۷۴-۱۵۳.

غیوری مقدم، علی (۱۳۹۱) تأثیر سرمایه فکری بر کارایی به عنوان معیار عملکرد واحد تجاری، مجله پژوهش های حسابداری مالی، سال چهارم، شماره سوم، شماره پیاپی، صفحات ۱۰۴-۸۷

کمالیان، امین رضا؛ سالارزهی، حبیب الله؛ اصغرزاده، فاطمه (۱۳۹۱). بررسی تاثیر سرمایه فکری بر نوآوری سازمانی. کنفرانس ملی کارآفرینی و مدیریت کسب و کارهای دانش بنیان، آبان ۱۳۹۱، دانشگاه مازندران.

غفوری ا. ثابت ع. & انوری ع. (۱۳۹۹). بررسی ارتباط بین سرمایه فکری با عملکرد مالی بر اساس نقش میانجی اشتراک دانش. فصلنامه علمی تخصصی رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری، ۴(۲۸)، ۱-۱۴.

نمازی، محمد و شهلا ابراهیمی. (۱۳۸۸). "بررسی تاثیر سرمایه فکری بر عملکرد مالی جاری و آینده شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران" نشریه تحقیقات حسابداری و حسابرسی تحقیقات حسابداری. دوره ۱، شماره ۴. ۲۵-۴.

همتی، حسن، محمود معین الدین و مریم مظفری شمسی. (۱۳۸۹). "بررسی ارتباط بین سرمایه فکری و ارزش بازار و عملکرد مالی شرکت های غیر مالی". فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مالی، دوره ۲، شماره هفتم، صص ۴۸-۲۳

Andersen, B. & F. Rossi. (2010). Intellectual Property Governance and the Pursuit of Economic Rewards in UK Universities, Strategic Change, Vol.19, pp: 239-258

Bassem E. Maamari, Joelle F. Majdalani, (2017) " Intellectual Capital, leadership style and organizational climate", International Journal of Organizational Analysis, Vol. 25 Issue: 2, pp.327-345, <https://doi.org>

Bindu Singh M K Rao, (2016), "Effect of intellectual capital on dynamic capabilities", Journal of Organizational Change Management, Vol. 29 Iss 2 pp.

Fairoz, F.M. Hirobumi, T. and Tanaka, Y. (2017), "Entrepreneurial orientation and business performance of small and medium scale enterprises of Hambantota District Sri Lanka", Asian Social Science, Vol. 6 No. 3, pp. 34-46.

Dima Dajani, H. Yasmeen & G. Y. Saad. (2016). The Impact of Intellectual Capital on the Competitive Advantage: Applied study in Jordanian telecommunication companies. Computers in Human Behavior Gutierrez, Z. R. & Sanchez, A. M. G. (2015). Grado de conocimiento del adjetivo "intangibles", y su relacion con la identificacion, reconocimiento, medicion, valoracion y revelacion de "intangibles" en la informacion contable de las empresas en Popayan. Un analisis descriptivo y economico. Cuadernos de Contabilidad, 16(40), 111e150

Juan Pablo García Castro a, Diego Fernando Duque Ramírez b, Jenny Moscoso Escobar (2021) The relationship between intellectual capital and financial performance in Colombian listed banking entities, Asia Pacific Management Review

Jordi, Paniaguaa, Rafael Rivellesb, Juan Sapena (2018) Corporate governance and financial performance: The role of ownership and board structure, Journal of Business Research Volume 89, August 2018, Pages 229-234

Pearson, J. Pitfield, D. & Ryley, T. (2015). Intangible resources of competitive advantage: analysis of 49 Asian airlines across three business models. Journal of Air Transport Management, 47, 179e189

Jones, R. and Rowley, J. (2011), "Entrepreneurial marketing in small businesses: a conceptual exploration", International Small Business Journal, Vol. 29 No. 1, pp. 25-36.

Osman-Gani, A.M. Hashim, J. & Ismail, Y. (2014). Establishing linkages between religiosity and spirituality on employee performance. Employee Relations, 35(4), 360 - 376.

Muranda, Z. (2016), "Financial distress and corporate governance in Zimbabwean banks", Corporate Governance: The International Journal of Business in Society, Vol. 6 No. 5, pp. 643-654

Omran, M.M. Bolbol, A. and Fatheldin, A. (2008), "Corporate governance and firm performance in Arab equity markets: does ownership concentration matter?", International Review of Law and Economics, Vol. 28 No. 1, pp. 32-45.

Sydler, R. Haefliger, S. & R. Pruksa. (2014). Measuring intellectual capital with financial figures: Can we predict firm profitability? European Management Journal, No 32, pp. 244-259

- .Samaha, K. Dahawy, K. Hussainey, K. and Stapleton, P. (2012), "The extent of corporate governance disclosure and its determinants in a developing market: the case of Egypt", *Advances in Accounting, Incorporating Advances in International Accounting*, Vol. 28 No. 1, pp. 168-178.
- Tamer Mohamed Shahwan, (2015), "The effects of corporate governance on financial performance and financial distress: evidence from Egypt", *Corporate Governance*, Vol. 15 Iss 5 pp. 641 – 662
- Wang, Z.J. and Deng, X.L. (2016), "Corporate governance and financial distress: evidence from Chinese listed companies", *The Chinese Economy*, Vol. 39 No. 5, pp. 5-27.

The Impact of Intellectual Capital on the Financial Performance of the Maskan Bank through the Role of Corporate Governance

Abolfazl Davari *¹

Hoda Davari ²

Date of Receipt: 2021/05/22 Date of Issue: 2021/06/30

Abstract

The present study investigates the effect of intellectual capital on financial performance through the role of corporate governance. The research method used is descriptive, survey and correlation. Also, the statistical population of the present study includes all managers of the central branches of the Housing Bank in Tehran. The sample size was determined using the Cochran's formula of 105 people and the sampling method of the present study is simple random. The research data was collected by library and field methods and the instrument used was a questionnaire. The validity of the research instrument was confirmed by a collective opinion of experts and the reliability of the research was 0.881. Data were analyzed using structural equation modeling with SMARTPLS software. The results show that intellectual capital has a significant effect on financial performance and corporate governance. The impact of corporate governance on financial performance has also been positive. Also, the result of the mediator hypothesis shows that the corporate governance variable with an impact factor of 0.209 significantly mediates (increases) the relationship between the variable of intellectual capital and financial performance of the bank. As a result, the hypothesis is confirmed.

Keywords

Intellectual capital, financial performance, corporate governance, Maskan bank

1. M.Sc.Department of Executive Management, Islamic Azad University, Damavand, Branch, Iran (Davari58a@yahoo.com)
- 2.PhD,Department of Business Management, Islamic Azad University, Central Tehran, Branch, Iran (Davari.69h@gmail.co)

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی